

Yttrande över *Stärkt fokus på framtidens forsknings-infrastruktur (SOU 2021:65)*

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra följande yttrande.

Sammanfattning

Generellt anser Malmö universitet att slutbetänkandet täcker in de flesta aspekter beträffande framtidens infrastruktur för forskning och är ett lägligt bidrag – inte minst i förberedelserna för att uppfylla de krav som anpassningen till öppen vetenskap ställer och de möjligheter som digitaliseringen erbjuder.

Malmö universitets största invändning mot betänkandet är förslaget om utvecklad politisk styrning och prioritering av nationell forskningsinfrastruktur. För att värna om forskningens frihet och värdet av sakkunskap i dessa frågor avvisar därför Malmö universitetet betänkandet i detta avseende.

Förslaget om att inrätta en ny myndighet som ska ha huvudansvaret för finansiering av forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse ställer sig Malmö universitet sig också frågande till. Däremot anser Malmö universitet att inrättandet av en ny myndighet för digital infrastruktur för forskning är relevant.

Yttrande

Infrastruktur för forskning är grundläggande för genomförandet av forskningsverksamhet. I ljuset av öppen vetenskap och ökad digitalisering är utredningens genomlysning av organisation, styrning, prioritering och finansiering av forskningsinfrastruktur på nationell nivå både läglig och välkommen.

I betänkandet finns en utförlig beskrivning av det komplexa landskap som präglar den svenska forskningsinfrastrukturen. Förslagen som läggs fram pekar på att vissa justeringar (hellre än förändringar) av strukturen behöver göras. Malmö universitet håller med om att viss uppgradering är nödvändig, men vill framhålla en avvikande mening i några frågor.

En utvecklad politisk styrning

Malmö universitet har inga som helst invändningar mot utredningens förslag att en långsiktig övergripande strategisk inriktning för forskningsinfrastruktur bör ingå i den forskningspolitiska propositionen, men motsätter sig förslaget att öka den politiska styrningen av forskningsinfrastruktur genom att politiska partier ska ingå i

forskningsberedningen. Beredningens ledamöter har stor expertkunskap om forskning och förutsättningarna för att genomföra forskning som säkerställer att forskningens frihet och kvalitet beaktas på ett vederbörligt sätt.

En politisering innebär därutöver en risk att långsiktigheten hotas och att regionalpolitiska hänsynstaganden får företräde framför de vetenskapliga krav som borde vara vägledande i dessa sammanhang.

Ny myndighet för finansiering av forskningsinfrastrukturer av särskilt nationellt intresse

Utredningens förslag om att inrätta en ny myndighet som ska finansiera forskningsinfrastrukturer av särskilt nationellt intresse verkar överflödigt, med tanke på den samordnande funktion som Vetenskapsrådet fyller i detta avseende.

Om forskning och forskningsinfrastruktur ska utgöra delar i samma system, vore det därför märkligt om ansvaret för statlig finansiering av forskning respektive forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse hanteras av separata myndigheter. Malmö universitet avstyrker av dessa anledningar detta förslag.

Utvidgat uppdrag till Vetenskapsrådet

En tydlig instruktion till Vetenskapsrådet om ett utökat ansvar beträffande nationell samordning av lärosätenas infrastrukturer skulle kunna ersätta det föreslagna inrättandet av en ny myndighet. Härvidlag är det viktigt att, till exempel genom Vetenskapsrådets Råd för forskningens infrastrukturer, göra det möjligt att ta hänsyn till *alla* lärosätens behov – även de lärosäten som på grund av ett begränsat basanslag för forskning i mångt och mycket är beroende av att kunna nyttja forskningsinfrastrukturer utanför det egna lärosätet.

På liknade sätt kan utredningens föreslagna breddade uppdrag till Vetenskapsrådet – att bidra till att forskningsinfrastrukturer ska bidra till samhällelig nytta – komma till stånd genom att i sammansättningen i Vetenskapsrådets Råd för forskningens infrastrukturer inkludera ytterligare ledamöter, till exempel från det privata näringslivet och representanter för vårdgivare.

Ny myndighet för digitala infrastrukturer

Inrättandet av en ny och separat myndighet för digitala infrastrukturer är däremot mer relevant och förordas av Malmö universitet. Vinsterna med en nationell samordning av de digitala infrastrukturerna kan finnas till exempel i hur en harmonisering av hur persondata ska hanteras lagenligt.¹ Samtidigt som myndighetsformen har ytterligare fördelar (såsom ansvarsutkrävande och revision) ställer konstruktionen emellertid höga krav på att bibehålla – och gärna förstärka –

¹ Se även argumentationen i Vetenskapsrådets och Sveriges universitets- och högskoleförbunds gemensamma *Inriktningsförslag för organisering av svensk e-infrastruktur* (2020).

den närhet och dialog mellan respektive infrastruktur och berörda lärosäten som hittills byggts upp på flera håll.

Utökning av redan befintligt undantag från lånefinansiering

Malmö universitet tillstyrker även att lärosätena får möjligheten att genom ett utökat undantag från lånefinansiering kunna finansiera forskningsinfrastruktur via myndighetskapitalet för basanslaget för forskning.

En sådan ökad frihet bör i första hand finansiera lärosätets egen infrastruktur för forskning och inte vara förbehållen merparten av den finansiering som bekostar forskningsinfrastruktur som är gemensam för flera lärosäten. Den senare typen av forskningsinfrastruktur bör finansieras i särskilt ordning av statsanslaget för forskning och samordnas av Vetenskapsrådet, också med tanke på – och som nämndes ovan – att alla landets lärosäten behöver inkluderas, oavsett storleken på basanslaget för forskning.

Därmed blir det en delikat fråga att uttröna var gränsen mellan ”nationellt intresse” och ”särskilt nationellt intresse” egentligen går. Förhoppningsvis ska det finnas tillräckliga ekonomiska resurser tillgängliga för forskningsinfrastruktur som gör att Sverige ska behålla och förstärka sin plats som en ledande kunskapsnation.

–

Avslutningsvis vill Malmö universitet påpeka ett par infrastrukturella ämnen som borde ha haft mer framträdande platser i betänkandet.

Även om det inte explicit ingick i utredningsdirektivet, vill Malmö universitet nämna att finansieringen av Sveriges nationella forskningsinfrastruktur står i förbindelse med de internationella forskningsinfrastrukturer som Sverige deltar i. Sådana deltaganden bygger på långsiktiga åtaganden, men de medför också svårkontrollerade kostnader (såsom valutavariationer) som kan påverka det ekonomiska utrymmet för den nationella forskningsinfrastrukturen. Som EU-land påverkas även Sverige av den ”Roadmap” (nu senast *Roadmap 2021*) som *European Strategy Forum on Research* nyligen har lanserat.

Odontologiska fakulteten vid Malmö universitet vill framhålla att den forskningsinfrastruktur som finns inom hälso-, sjuk- och tandvården behöver samordnas nationellt, eftersom denna infrastruktur hanteras och finansieras av regionerna i ett sammanhang som gör att universitet och högskolor ofta har ett begränsat inflytande. Stora och viktiga samordningsvinster skulle kunna genomföras inom ramen för Vetenskapsrådets satsning *Klinisk forskning i Sverige*, där en del i samordningen skulle kunna vara att en nationell infrastruktur för patient/brukarmedverkan i klinisk forskning byggs upp.

Eftersom (forsknings)bibliotek i detta sammanhang enbart räknas som källor till forskningsdata – och alltså inte inkluderas i de understödjande tjänster som karakteriserar de digitala infrastrukturerna – kunde forskningsbiblioteken gärna omnämnas som en grundförutsättning för att genomföra forskning. Många

forskningsbibliotek erbjuder dessutom *de facto* sådant stöd som lika gärna skulle kunna anses ingå i de digitala infrastrukturena.